

Elkartasuna *Euskaldunon Egunkaria*-rentzat

Soziolinguistikari eskainitako lerro hauetatik, aske gelditu diren *Egunkaria*-ko lagunei gure ongi etorria luzatu nahi diegu, eta oraindik aske ez diren edota langabezian dauden langileei gure agurrik beroena helarazi. Horren zergatia, elkartasun arrazoia ez ezik, soziolinguistika arloko lagunak izatean datza. Izan ere, soziolinguistikaren e remu zientifikoak gizarte eta hizkuntzaren arteko elkarrreragina du aztergai eta, dudarik gabe, *Euskaldunon Egunkaria*-ren izaeran eta auzian gizartea eta hizkuntza ezin hobeto uztartzen dira.

Euskarazko egunkari bakarraren itxierak gure egoera soziopolitiko liskartsua du abiapuntu. «Gerra guztiek uzten dute arrastoa hizkuntzan», zioen Joxe Aranzabalek (www.sustatu.com), eta euskal gatazkak ere seinalea utzi nahi izan du gure hizkuntzan.

Beraz, soziolinguistikari bidaide ditugun *Euskaldunon Egunkaria*-ko lagun iraindu edota 'ustez' jipoituei gure elkartasuna adierazi nahi diegu, berotasunez.

Soziolinguistikaren dimentsio soziala

Egoera soziolinguistikaren analisiak baieztapen bat egi-tera garamatza: euskaldunen, hau da, 'euskaradunen' multzoa soziologikoki asko ari da aldatzen, azken urteotan. Eta ikuspuntu demolinguistikotik egindako analisiak aldaketaren berri eman ez ezik, euskaldunen eta erdaldu- nen ezaugarri batzuk ezberdin xamarrek direla erakusten digunean, gure jakin-mina areagotzen da.

Ondoren aipatuko ditugun datuak *EAEko hizkuntz gaitasuna eta asmoak* izeneko azterketatik hartu ditugu (www1.euskadi.net/estudios_sociologicos/estudios_temas_e.apl). Azterketa hori EAEko esparrura mugatzen den arren, ezin

dugu ahaztu erkidego horretan agertzen direla euskararen aldeko dinamika eta ekimenik sendoenak, eta eremu politiko-administratibo horretan sortu diren berritasun askok, ondoren, euskararen beste lurraldeetan ere oihartzuna izan dutela.

Ikus ditzagun, bada, hizkuntzarekin harreman bereizgarriak dituen hainbat gizarte ezaugarri, bi multzotan sailkatuz: a) euskaldunen eta erdaldunen artean nolabaiteko ñabardurak azalarazten dituzten aldagaiak; b) bi hiztun multzo horien arteko bereizketa sakona erakusten dutenak.

a) Hizkuntza eta hiztun-taldeen arteko ñabardurak

Soziolinguistikatik aztertuta, bereizketa, ez sakon, baina bai interesgarri batzuk agertzen zaizkigu euskaldun eta erdaldunen artean. Ikus ditzagun, banan-banan, zeintzuk diren.

- *Ikasketa-maila*. Gazte euskaldunek luzarotxo jarraitzen dute hezkuntza sisteman ikasten, erdaldunekin alderatuz gero. Horren ondorioz, 25-34 urteko herritarrengan askoz gehiago dira *goi-mailako ikasketak* b u rutuak dituzten euskaldunak, ikasketa-maila berea duten erdaldunak baino (%47 eta %27, hurrenez hurren).

- *Jarduera-egoera*. 24 urte bete bitartean handiagoa da *lanean* diharduten erdaldunen ehunekoa (%25) euskaldunena baino (%16). Adin horretatik gora, aldiz, lanean ari diren euskaldunen ehunekoak altuagoak dira, alderik handiena 35-49 urteko adin-taldean agertuz: euskaldunen %73 eta erdaldunen %61. *Langabezia* eta *etxeke lanetan* daudenen tasak, berriz, handiagoak dira erdaldunen artean euskaldunengan baino, adin-talde guztietan.

- *Prentsa kontsumoa*. Egunkariren bat egunero irakurtzen duten euskaldunak gehiago dira (%58) usadio bera duten erdaldunak baino (%46).

- *Erlijiotasuna*. Labur aipatuta, *katoliko ez-elizkoiak* erdaldunen artean gehiago dira euskaldunen artean baino; aldiz, *indiferente, agnostiko* eta *fedegabeak*, kopuru apaletan mantentzen badira ere, ugariagoak dira euskaldunengan.

- *Politika*. Politikarekiko *batere interesik* ez duten erdaldunak %43 diren bitartean, euskaldunen artean %27

baino ez dira. Eta oso antzera gertatzen da *alderdi politikoe-kiko hurbiltasunaz* ere: euskaldunak beti daude hurbilago.

- *Ideologia*. Ideologiak badu zerikusia, esandako txostenak dioenez:

Euren burua ezkertiarizat jotzen duten euskaldunak ugarriagoak dira (%55) iritzi berdineko erdaldunak baino (%42).

Laburtzearren hauxe esan daiteke: euskaldunen irudi tradizionalak erakutsi ohi zuenaren aurka, egungo euskaldunak erdaldunak baino zertxobait dinamikoago, arduratsuago eta garatuagoak direla susma daiteke. Egia ote? Hipotesi mailan utzi behar dugun susmo hori zinezkoa balitz, itxaropentsua litzateke euskal hiztun komunitatearen garapenari begira.

b) Hizkuntza eta hiztun-taldeen arteko bereizketa sakona

Badira beste hiru ezaugarri EAEko multzo euskaldunak eta erdaldunak sakon bereizten dituztenak, biztanleria bitan zatitzera iritsi gabe: adina, nortasun etno-ideologikoa eta jatorria.

- *Adina*. Arestian aipaturiko txostenak dioen bezala,

Adina da hizkuntz gaitasuna hobekien bereizten duen aldagaia: adineko jendearen artean elebakartasuna —euskaldun nahiz erdaldun petoena— ohikoena den bitartean, gazteen artean elebitasuna nagusitzen da.

Duela urte gutxi arte nortasun etno-kulturalak eta jatorriak euskaldunen eta erdaldunen arteko hesia eraikitzen bazuten ere, gaur egun, horiek —oraindik oso garrantzitsuak izanik ere— «bigarren lekuan agertzen dira hizkuntz gaitasuna adierazteko (...)».

Egia da euskalduntzat jo daitezkeen gazte horietako asko ez daudela euskararen komunitatean txertatuta, eta, baita ere, erdaraz duten gaitasuna euskaraz ez dutela. Muga muga eta gabeziak gabezia, egoera berri horrek aukera berriak eskaintzen ditu eremuz eremu eta jendaurreko jardunetan euskara '*kanpora, plazara jalgi*' dadila.

- *Nortasun etniko-ideologikoa*. Arestian azaldu den *ezker/eskuin ardatzaz* gain, ideologiaren aldetik badago bi

hiztun multzoak ondo bereizten dituen beste ardatz bat: *Espainiakoa/Euskal Herrikoa sentitzea*. Euskaldunen artean *nagusiki Euskal Herrikoak* sentitzen direnak %84 dira eta erdaldunen artean %33; beste muturrean, *gehienbat Espainiakoa sentitzea* euskaldunen artean ez bada aipatzen, erdaldunen %16k horretan kokatzen dute beren burua.

• *Jatorria*. 15-24 urteko gazte etorkinen proportzioa urria denez, familiak duen sorlekuari erreparatu zaio. Gazte euskaldunen artean guraso kanpotarrak (edo, gutxienez, gurasoetako bat) dituztenen ehunekoa %34 da; gazte erdaldunengan, aldiz, sortzez kanpotarrak diren gurasoak (edo bietako bat) ia halako bi dira (%65). Hau da, azterturiko neska-mutil gehienak bertakoak izanda ere, euren familia bertakoa denean euskararen transmisioa askoz handiagoa da, familiek kanpotar jatorria dutenean baino.

Euskararen ondorengotaratzeari, halere, familia nahiz eskola sistemaren bitartez gauza daitekeela ezin da ahaztu eta, horregatik, aurreko emaitzek haxe adieraz dezakete: sustraiak hemen dituzten familiek kanpotik etorritakoek baino gehiago transmititzen dutela euskara, familiaren bitartez ez ezik, eskolaren bidez ere bai. Bestela esanda, pentsatzekoa da familia bertakoa duten gaztetxoak gehiago eskolaratzen direla irakaskuntzako hizkuntz eredu euskaldunetan (D eta B ereduetan), kanpotik etorritako familien seme-alabak baino.

Hizkuntz ereduak eta sistema sinbolikoak

Ikus dezagun jarraian, hizkuntza eta gizarte ezaugarri batzuk harremanetan jartzen dituzten beste lan bat.

Jokin Apalategiren *Haurren Nazioak. Solasaldiak* (Utrisque Vasconiae, 2002) izeneko ikerlanak ondoko kezka hau du abiapuntu:

Euskal Herriko haurrak hiru ikasketa eredutan zatiturik daudenez zenbateraino eredu horiek beren balore propioak ez ote dituzten eta haurren nazio ideia bilakae-ran present ez ote dauden jakin nahi izan dugu.

Hegoaldeko lau euskal lurraldeetan Apalategik burutu duen lan horren ondorioetatik atera dezakegun interpretazio laburtua, ondokoa da. Zortzi urtetik aurrera D, B eta A eruedetan nagusitzen diren sistema sinbolikoak ezberdinak dira eredu ezberdientzat; ez beti eta ezinbestez, baina bai neurri handian.

Apalategik hamabi eta hamalau urte bitarteko neska-mutilak aztertuta, honako konklusioak ateratzen ditu:

D erudian, euskal sistema nazionalitarioaren presentzia nabarmena da, baina 'aldi berean euskalduna eta espainola izan litekeen' galderaren aitzinean aburu zatikatuak daude. (...)

B erudian, inork ez du aipatzen euskal nazionalitatea (...). Euskalduna eta espainola aldi berean izatea ia erabateko baietaz ihardesten da. (...)

A erudian, Espainiaren estatu-nazio sistema islatzen da. Hala ere, ez da oro homogeneoa (Apalategi, 2002, 129-130).

Euskaldun eta erdaldunen arteko ezberdintasunak ikusita nahiz A, B eta D eruedetako ikasleen artekoak, galdera hau berez dator: zer da euskaldun eta erdaldunen arteko diferentziak eragiten dituena? Soilik hizkuntzak eta irakaskuntzako hizkuntz ereduak?

Gizartea eta hizkuntza besotik hartuta

Arinkeriatan erortzeko arriskuan geundeke euskaldun eta erdaldunen arteko bereizketa hauek interpretazio-eredu itxi batean aurkezteko gutziari men egingo bagenio. Halere, landutako informazioak utzi digun inpresioa ondoko lerrotan azaltzera ausartuko gara.

Batetik, Apalategik dioena gure egiten dugu:

garbi dago gidaritza pedagogikoa ez dela aldagai bakarra, eta gutiago definitiboa, haurren nazio ideia erabakitze-rakoan (Apalategi, 2002, 130).

Baina, egia da ere hizkuntz eredu bakoitzaren inguruan garatzen diren nazio-pertzepzioak nahiko ezberdinak direla.

Bestetik, eta arestian ikusi dugun bezala, familiaren jatorria eta nortasun etno-ideologikoa hizkuntzari (euskalduna edo erdalduna izateari) loturik daude.

Horregatik, uste dugu (ume zein heldu) euskaldun eta erdaldunen artean agertzen diren izaera ezberdinek gizatalde horietako bakoitzaren dinamika propioa eta, neurri batean, autonomia islatzen dutela. Euskaldunak eta erdaldunak gehienbat nahasian eta elkarrekin integrituta bizi arren, ez dira guztiz berdinak.

Aurreko guztia aintzat hartuta, hizkuntz eredu eta nazio-ideien arteko harremanaz ondoko interpretazio hipotetikoa luzatzera ausartzen gara: a) familien sistema sinbolikoak baditu jatorriaren araberrako sustrai kultural, nortasun etno-ideologiko, kultura politiko eta, nola ez, hizkuntz balio propioak, eta elementu horien guztien arteko elkarreraginak mundu bereizi samarrak eratzen ditu; b) irakaskuntzako hizkuntz ereduaren hautua familiek duten sistema sinbolikoaren arabera egiten dute; c) ondorioz, hizkuntz eredu bakoitzean biltzen diren umeek balio eta ikuspuntu —tarte baten baitan— berdintsuak partekatzen dituzte, eredu horien arteko diferentziak areagotuz; d) elkarren arteko harremanen bidez, neska-mutil horiek hizkuntz eredu bakoitzeko mundu sinboliko ezberdinetan (hizkuntza barne) sakonduko dute, aurretik beste ereduakiko zeukaten aldea areagotuz.

Azken finean, argi gelditzen da gizartea eta hizkuntza besotik hartuta doazela.¶